

Haksız Yönetime Karşı - Henry D.Thoreau

HAKSIZ YÖNETİME KARŞI

HAKSIZ YÖNETİME KARŞI adlı yapıt Cumhuriyet Dünya Klasikleri Dizisi'nde Sn.Vedat Günyol'un izniyle basılmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz

Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.

Nisan 1999

HENRY D. THOREAU

HAKSIZ YÖNETİME KARŞI

Fransızca'dan çeviren:

Vedat Günyol

HENRY DAVID THOREAU

HAKSIZ YÖNETİME KARŞI

Bu kitap Resistance to Civil Government adlı yapıtın tam çevirisidir.

ÖNSÖZ

Henry David Thoreau (1817-1862), Massachusetts Devleti'ne bağlı Concord adlı küçük bir kasabada doğup büyüyor, dört yıllık Harvard Üniversitesi'ndeki öğrenimle birkaç kısa gezi dışında, bütün ömrü orada geçiyor. Harvard'ı bitirir bitirmez bir ortaokula öğretmen oluyor ama, öğrencilere dayak atmadığı için okul yöneticileriyle kavga edip ayrılıyor. Bir iki hafta süren öğretmenlik bu mesleğe bağlanmasına yetiyor ve kardeşiyle birlikte özel bir okul açıyor. Zamanı için ileri bir adım olan dayaksız eğitim sistemini uygulayan okulu büyük ilgiyle karşılanıyor. Ne yazık ki, iki buçuk yıl sonra, kardeşinin ölümü üzerine Thoreau okulu kapatmak zorunda kalıyor. Thoreau o sıralarda ünlü filozof Emerson'la tanışıyor ve bir süre onun evinde kalıp yazmanlıktan bahçıvanlığa kadar her türlü işte çalışıyor. Bir ara, köleliği sürdürüyor ve Meksika'ya karşı açtığı haksız savaşı durdurmuyor diye Amerikan yönetimine kızıp onunla hiçbir ilişkisi olmadığını belirtmek için vergi vermekten kaçınıyor ve bu yüzden hapse atılıyor. "Haksız Yönetime Karşı" adlı yapıtı, bir gecelik hapisliğin verdiği öfkeyle yazıyor. Thoreau bu kitapçıkta yurttaşlarına şu öğüdü veriyor: İnsan, toplumsal bir kurumun haksızlık ettiğini görür ve buna içten inanırsa, karşı koymalıdır ona. Thoreau'nun salık verdiği karşı koyma

savaşsız, "bıçaksız kamasız" bir direnmedir. Gandhi, sonradan satyagraha adını vereceği savaşsız direnme öğretisini bu yapıtıktan esinlenerek geliştirmiştir. Daha Cambridge'de öğrenciyken büyüme kapıldığı bu yapıtı ana diline çevirip yurttaşlarına dağıtan Gandhi, Thoreau'nun öğretisini Güney Afrika'da, sonra da 1914'te Hindistan'da uygulamış, büyük bir başarı elde etmişti. Aslında, Thoreau bu sessiz direnme yolunu Hint kaynaklarından, özellikle Bhagavad-Gita'dan esinlenerek ortaya sürmüştü. Kökünü Hindistan'dan alan bir düşünce, böylece bir Batı dilinde biçimlenerek, dönüp dolaşp yine Hindistan'ı bulmuş oluyordu. Yalnızca şu ayrımla ki, yurttaşlarını haksız bir yönetime karşı tek tek kafa tutmaya çağırın Thoreau'ya karşılık, Gandhi bu bireysel çağrıyı koca bir ulusa mal edip onu İngiliz İmparatorluğu'na karşı politik bir eylem aracı olarak kullanabilmişti.

Thoreau'nun yaşamında en önemli olaylardan biri de, topluma küsüp bir süre tek başına ormanda yaşamasıdır. Walden Gölü kıyısında kendi eliyle yaptığı bir kulübede, "Devlet'ten uzak" olmanın hazzı ve çılğınca sevdiği doğayla baş başa kalmanın sevinci içinde iki yıl yaşayan Thoreau Concord'a Walden ya da Ormanda Yaşam adlı ünlü yapıtıyla dönüyor. Bu yapıtta doğa üzerine yer yer ozanca, yer yer de filozofça eğilen Thoreau, yurttaşlarına, bir insanın Devletle bu yoldan da ilişkisini kesip kendi başına "bir lokma, bir hırka" yaşayabileceğini göstermek istemişti.

Thoreau, Amerika'da kölelik sorununu kendine dert etmişlerin başında gelir. Bu yoldaki asıl savaşı Kansalı John Brown adında bir dava adamını tanınmasıyla başlar. John Brown kölelikle savaşı bağınazlığa vardiyan bir adam. Köle kullanan beş komşusunu soğukkanlılıkla öldüren bu yarı deli ama içten adamın etkisinde kalan Thoreau, köleliği kaldırmaya çalışan Kuzey'le, rahatını hatta lüksünü köle kullanmakla sağlayan Güney arasında patlak verip Amerika'yı kana bulayan kardeş kavgasının birinci yılında veremden ölünceye kadar bu adamı destekliyor. Harper's Ferry diye anılan bir baskınla ordunun silahlarını ele geçirip üs kuran ve kölecilere dehşet salan John Brown yakalanıp sorguya çekildiği zaman, Thoreau büyük bir ataklıkla onu destekliyor. "John Brown'ın Son Günü" adlı savunusu Thoreau'nun en çok anılan yazıları arasında yer alır.

Thoreau, küçük bir kasabada doğup orada ölen bir taşralı olmakla birlikte, kafasını Doğu ve Batı kültürlerine açmış, yurttaşlarına seslenirken bütün dünyaya seslenmenin sırrına ermiş bir yazardır.

*

Thoreau her ne kadar anarşist gibi görünüyorsa da, aslında, hiçbir yönetimi kabul etmeyenler arasına sokamayız onu. Onun, belli yönlerden haksız bulduğu yönetime, Amerikan yönetimine karşı koyan bir tutumu var. Eğer yönetimlerin her türlüünü benimsemeyen bir tutumu olsaydı, "Resistance to Civil Government" adını taşıyan bu yapıtını "Her Türlü Yönetime Karşı" diye çevirmek gerekirdi. Ama, Thoreau'nun böyle kesin bir tutumu yok. "Civil Government" sözü "Devlet yönetimi" anlamına gelmekle birlikte, buna, Thoreau'nun asıl düşüncesine ve yapıtının ruhuna bağlı kalmak kaygısıyla "haksız" sıfatını eklemeyi ve çeviriye "Haksız Yönetime Karşı" başlığını koymayı daha uygun buldum. Yapıtın bütününden de anlaşılacağı üzere, Thoreau, yaşadığı günlerin haksız yönetime karşı geliyor yalnızca. Nitekim, yapıtının başlarında hükümetin ortadan kalkmasını değil, daha iyi bir hükümet kurulmasını istiyor ve sonunda da insan saygısı üzerine dayanan ideal bir yönetimin özelliklerini açıklıyor.

HAKSIZ YÖNETİME KARŞI

Şu özlü sözü yürekte kabul ediyorum: "En iyi hükümet en az yöneten hükümettir." Bunun tez elden düzenli olarak uygulanmasını pek isterdim. Bu özlü sözü uygulayacak olursak, benim de inandığım gibi, eninde sonunda şuna varırız. "Hükümetlerin en iyisi hiç yönetmeyenidir" ve yetiştikleri zaman insanların başvuracakları yönetim böyle bir yönetim olacaktır. Hükümet, ne de olsa, çaresizlik içinde başvuru bir kolaylıktır. Ne var ki, genel olarak hükümetlerin çoğu, kimi zaman da

bütün hükümetler birer köstektir, hiçbir işe yaramazlar. Temelli orduya karşı ileri sürülen düşünceler ki sağlam ve çoktur - sürekli yönetime karşı da ileri sürülebilir pekâlâ. Temelli ordu, sürekli yönetimin bir silahıdır yalnızca. İstedğini yaptırmak için halkın seçtiği tek yol olan hükümet de kötüye kullanılabilir ve daha halkın yönetim yoluyla davranmasına kalmadan, bozulabilir. Örneğin, bugünkü Meksika savaşı: Bu savaş, hükümeti babalarının malı gibi kullanan bir avuç insanın işidir. Çünkü halk daha baştan bu savaşa oyunu vermiş olamazdı.

Şu Amerikan hükümeti, yeni olmakla birlikte, kendini olduğu gibi ilerki kuşaklara göstermek isteyen ama her an dürüstlüğünden bir şeyler yitiren bir gelenek değil de nedir? Canlı bir insanın ne diriliği var onda, ne de gücü. Bir tek insan kendi isteğine köle edebilir onu. Hükümet halkın kendisi için bir tür tahta silahtır. Halk onu birbirine karşı gerçek bir silah gibi kullanmaya kalktı mı, şakaya gelmez, ortasından ikiye bölünür. Ama bu demek değildir ki, gereksiz bir şeydir. Çünkü, halkın kafasındaki hükümet kavramını duyurmak için, şöyle ya da böyle bir takım karmaşık makineleri olması, onların takırtısını duyması gerekir. Böylece, hükümetler insanların ne denli başarıyla aldatılabileceğini, hatta kendi çıkarları uğrunda birbirlerini nasıl aldatabildiklerini göstermektedir. Peki, kabul. Ama şu bizim hükümet kendiliğinden hiçbir iş yapmamış, yan çizmiş: işlerin çığrından çıkmasına can atmıştır yalnızca. Bu hükümet ülkede özgürlüğün yerleşmesine çalışmıyor. Batı bölgesinde yerleşmeleri kolaylaştırmıyor. Halkı eğitmiyor. Başarılan ne varsa hepsini Amerikan halkının sağlam özyapısı başarmıştır. Hükümet arada bir engel olmasaydı daha çok şeyler başarılabilirdi. Çünkü hükümet insanların birbirini rahatsız etmemesini isteyen geçiştirici bir çare, bir yoldur. Daha önce de söylediğimiz gibi, geçiştiricilik ne kadar çok sağlanırsa, yönetilenler o kadar rahatsız edilmemiş olurlar. Alışveriş ve ticaret işleri lastik gibi olmasa, yasacının durmadan karşılırlarına çıkardığı engelleri bir sıçrayışta aşamazlardı. Sonra bu adamları pek niyetlerine göre değil de, yaptıkları işin sonuçlarına göre toptan yargılayacak olsalardı, tren yollarına taş koyan zararlı kişilerle bir tutup cezalandırmak gerekirdi onları.

Ama, "Biz hükümet istemiyoruz" diyenlerin tersine, gerçekten ayrılmaksızın ve bir yurttaş gibi konuşmak gerekirse diyebilirim ki, ben hükümetin hemen ortadan kalkmasını değil, hemen daha iyi bir hükümet kurulmasını istiyorum. Bırakalım herkes saygı duyduğu yönetim biçimini söylesin. Daha iyi bir yönetime doğru ilk adım atılmış olur böylece.

Aslında, Devlet gücü halkın eline geçtiği zaman, çoğunluğun yönetmesine izin verilmesinin ve uzun süre de yönetmesinin uygulamadaki nedeni onun sayı bakımından güçlü olmasıdır; yoksa, çok zaman haklı olması ya da azınlığa haklı görünmesi değil. Ama çoğunluğun yönettiği hükümet, bütün durumlarda, insanların anladığı doğruluk üzerine bile kurulamaz. İyi ve kötü üzerine, çoğunluğun değil, yalnızca vicdanların karar verdiği bir hükümet olamaz mı acaba? Çoğunluğun yalnızca geçiştiricilik kuralının uygulanabileceği sorunlar üstüne karar verdiği bir hükümet olamaz mı? Bir yurttaş, vicdanını bir an için ya da bir nebze olsun yasacının eline bırakmalı mıdır? Bırakmalysa, neden bir vicdanı var öyleyse? Bana kalırsa, önce insan olmalıyız, sonra da uyruk. Doğruya olan saygımız ölçüsünde yasaya saygı beslemeye özenmemeliyiz. Boynumun borcu saydığım tek şey, doğru bildiğim şeyi her istediğim zaman yapmaktır. Yeterince, hem de haklı olarak söyleyip durmuşlardır şunu: bir topluluğun vicdanı yoktur; vicdanlı insanlar topluluğu vicdanlı bir topluluktur. Yasa, insanı azıcık olsun doğru yapmaz hiçbir zaman. En iyi niyetliler bile, yasaya olan saygıları yüzünden, Tanrının günü haksızlıklara araç olmaktadır. Yasaya karşı beslenen yersiz saygının bir sonucu olarak, bakıyorsunuz, tabur tabur asker, albay, yüzbaşı, onbaşı, er, topçu yamağı sürü sepet, eşsiz bir düzen içinde dere tepe demeyip savaşa koşuyorlar, hem de istekleri dışında, sağduyu ve vicdanlarına karşın. Allahın belası bir işe sürüklendiklerinden hiç kuşku yoktur. Hepsisi de barıştan yanadır çünkü. Peki öyleyse, sorarım size, nedir bu adamlar şimdi? İnsan mıdırlar, yoksa, baştaki bir avuç vicdansızın buyruğu altında ayaklı birer kale, birer cephanelik midirler? Deniz kuvvetleri tersanesine hele bir gidin de, bir deniz erine şöyle bir bakın: Amerikan hükümetinin yapabileceği ya da cadı kazanında pişirip

kotarabileceği türden bir insan görürsünüz. İnsan değil de, düpedüz bir insan taslağı, diri diri tabuta konmuş, adeta cenaze töreniyle silah altına gömülmüş. Ama,

Kale dibine atılırken cesedi
Ne bir borazan duyuldu, ne bir ağıt
Ne de fişekler atıldı havaya
Bizim kahramanın gömüldüğü yerde (1).

İnsanların çoğu Devlet'e böyle hizmet ediyor işte; çoğu zaman insan olarak değil, makine gibi, bedenleriyle. Bu adamlar yerine göre, ordu oluyor, milis askeri, zindancı, polis müdürü oluyor, herhangi bir kargaşalıkta polis müdürüne yardım eden halk oluyor. Çoğu durumlarda, ne özgürce kafalarını işletebiliyor, ne sağduyularını kullanabiliyorlar. Kendilerini taş toprak derekesine indiriyorlar. Tahtadan adamlar yapılırsa, pekâlâ aynı işi görebilirler belki de. Saman adamdan, pislikten daha çok değeri yoktur böylelerinin. Onlar, olsa olsa, at, köpek kadar değerlidirler. Ama, genel olarak, iyi yurttaş sayıldıkları bile oluyor böylelerinin. Başkaları, örneğin yasacılar, politikacılar, hukukçular, papazlar, yüksek memurlar Devlet'e başlıca kafalarıyla hizmet ederler. Ama iyiyi kötüyü birbirinden ayırt etmedikleri için, Tanrı'ya hizmet ettikleri gibi, farkında olmadan, şeytana da hizmet ederler. Beri yandan, bir avuç insan, örneğin kahramanlar, yurtseverler, din şehitleri, geniş anlamıyla yenilikçiler ve gerçek adamlarsa Devlet'e vicdanlarıyla hizmet ederler, çok kez de ona karşı gelirler, ister istemez. Genel olarak Devlet onlara karşı düşman gibi davranır. Bilge kişi yalnızca insan olarak yararlı olabilir, yoksa, daha canlıyken "bir yığın toprak" olup "delik tıkamaya" (2) yanaşmaz; bu işi kirine pasına bırakır, çekip gider:

Ben soylu kişiyim, boyunduruğa gelemem
Baştakilere yamak olamam
Alet uşak olamam kimseye
Dünyanın hiçbir Devlet'inde (3).

Bütün varlığıyla kendini benzerlerine adayan insan, yararsız ve bencil görünür gözlerine onların. Ama kendini yarı buçuk adayan kimseninse, iyiliksevere, insan dostuna çıkar adı.

Bugün Amerikan hükümetine karşı nasıl davranmak yaraşır bir insana? Bu soruya karşılık olarak: "İnsan, yüzü kızarmadan ilişki kuramaz onunla", derim. Bu politik düzeni, aynı zamanda bir köle hükümeti olan bu yönetimi, bir an için bile olsun, benim kendi hükümetim sayamam.

Başkaldırma hakkını herkesler tanıyıp kabul ediyor. Bu hak, zorbalığı ve beceriksizliği dayanılmaz bir aşırılığa vardırın hükümetle bağları koparmak, ona karşı gelmek hakkıdır. Ne var ki, hemen herkes "Ama bugün durum böyle değil" diyor. Güya "75 Devrimi"nde durum böyleymiş. Öyle diyorlar. Biri çıkıp da bana dese ki: "Bu hükümet kötü bir hükümettir. Limanlarına gelen yabancı mallarına gümrük koyuyor", ağzımı açıp bir şeycikler söylemeyebilirim belki. Çünkü, bu mallarsız edebilirim: Her makinenin kendine özgü bir sürtünmesi vardır; aksaklığı dengeleme bakımından oldukça da iyidir bu sürtünme. Bu yüzden ortalığı velveleye vermenin büyük kötülüğü olabilir. Ama sürtünme makinenin kendisine dönüşürse, o zaman, ben de: "Artık böyle makine olmasın daha iyi", derim. Başka deyişle, özgürlüğün sığınağı olmaya çalışan bir ulusun altında biri köleyse, yabancı bir ordu bütün bir ülkeyi haksız olarak istila edip asker yasası altına almışsa bence namuslu insanların hiç beklemeden

yapacakları şey başkaldırmaktır. Geciktirmeye gelmez bir ödevdir bu. Çünkü istilaya uğrayan bizim ülkemiz değil, o ülkeyi (4) istila eden bizim kendi ordumuzdur.

Ahlak sorunları üstünde birçoklarınınca yetkili sayılan Paley (5), kitabının "Devlet yönetimine boyun eğme ödevi" adlı bölümünde, bütün sivil ödev sorununu geçiştirici yollarla çözümlüyor ve şöyle diyor: "Bütün toplumun çıkarı gerektirdiği sürece, halka zarar vermeden, kurulu yönetime karşı konamıyor ya da bu yönetim değiştirilemiyorsa, o zaman, kurulu hükümete boyun eğmek Tanrı'nın istemi gereğidir, yoksa değildir." - "Bu ilke kabul edildi mi, her karşı koymanın doğruluğu, bir yandan tehlikeyle zararı, öte yandan bunları onarma olanağını ve giderlerini hesaplamaya varır." Paley'e göre, her insan bu hesabı kendisi için yapar. Ne var ki, Paley, geçiştiricilik kuralına girmeyen, halk kadar tek tek insanların da, ne pahasına olursa olsun, haklı davranması gerekli olan durumları hiç düşünmüşe benzemiyor. Boğulmak üzere olan bir insanın tutunduğu kalası elinden çekip alırsam, geri vermem, öleceğimi bilsem yine de geri vermem gerekir onu. Paley'e göreyse, hiç de yerinde bir şey olmaz bu. Ne var ki, böyle bir durumda canını kurtarmak isteyen kimse sonunda yitirir onu. Amerikan ulusu, bir ulus olarak varlığını yitirme pahasına da olsa, köle kullanmaktan, Meksika ile savaşmaktan vazgeçmelidir.

Uluslar davranışlarında Paley'e uyuyorlar. Ama sorarım size, bugünkü bunalımda, Massachusetts'in doğru ve haklı olanı tıpatıp yaptığına inanan var mıdır acaba?

Altınlar sırmalar içinde bir orospu
Urbasının kuyruğu eller üstünde ama ruhu
çamurlar içinde.

Doğrusunu isterseniz, Massachusetts'de yapılmak istenen bir yeniliğe karşı gelenler, Güney'deki yüz bin politikacı değil, buradaki yüz bin tüccar ve tarımcıdır. Bunlar, insanlıktan çok ticaret ve tarımla ilgilidirler; ne pahasına olursa olsun, kölelere de, Meksika'ya da hak tanımak niyetinde değildirler. Ben uzak düşmanlarla değil, uzaktakilerle işbirliği yapan ve onların buyruğuna giren, ülke içindeki düşmanlarla savaşıyorum. Bunlar olmasa, dışardaki düşmanların hiçbir kötülüğü dokunmazdı. Öteden beri hep, halk çoğunluğu yetişmiş, eğitilmiş değildir, der dururuz. Ne var ki, ilerleme öyle çabuk olmuyor. Azınlık yaratılış bakımından çoğunluktan ne daha akıllıdır, ne daha iyi. Çoğunluğun sizin kadar iyi olması (salt iyilik diye bir şey varmış sanki! Öyle olsaydı, halk yığınlarını mayalardı) pek o kadar önemli de değildir. Binlerce insan var ki, kafaca köleliğe de, savaşa da karşıdırlar, ama yine de bunlara bir son vermek için bir şeycik yapmazlar. Kendilerini Washington'ın, Franklin'in çocukları sayarlar ama, yine de elleri ceplerinde oturur, "Ne yapacağımızı bilemiyoruz" der ve hiçbir şey yapmazlar; özgürlük sorununu ticaret sorunundan sonraya bırakır, akşam yemeğinin ardından piyasa fiyatlarını, onun yanında Meksika'dan gelen son haberleri rahat rahat okur, sonra da bunların üstüne herhalde bir güzel uyku çekerler. Peki, namuslu ve yurtsever bir insanın piyasa fiyatı nedir? Buna karar veremezler, üzülürler, kimi zaman da bunu Devlet görevlilerinden öğrenmeye kalkarlar; ama ciddi ve etkili hiçbir şey yapmazlar. Üzüntüleri uzun sürmesin diye, başkalarının kötülüklerine çare bulmasını iyi niyetle beklerler. Olsa olsa, doğruya haklıya yalnızca şöyle bir oy verir, hafif tertip onu destekler, yanından geçerken de yolun açık olsun derler, o kadar. Bir tek erdemli insana karşı dokuz yüz doksan dokuz erdemli geçinen insan vardır. Ama bir şeye gerçekten sahip olanla anlaşmak, o şeyi geçici olarak elinde bulunduranla anlaşmaktan çok daha kolaydır.

Her türlü oy verme işi bir çeşit kumardır; tıpkı dama ve tavla oyunu gibi, az buçuk ahlaka bulanmış, doğru ve yanlışla, ahlaksal sorunlarla ilgili bir kumar. Doğallıkla, birtakım bahislere de girilir bu ara. Oy verenlerin özyapısı ortaya sürülmez. Ben doğru bildiğim yolda rasgele veririm oyumu, ama doğrunun üstün çıkmasıyla candan ilgilenmem. Bu işi çoğunluğa bırakmaya hazırım. Bu bakımdan,

çoğunluğun görevi hiçbir zaman geçiştiriciliğin ötesine geçmez. Doğruya oy vermek bile, doğru uğrunda bir şey yapmak değildir. Yalnızca doğrunun üstün gelmesi yolundaki isteğimizi insanlara az buçuk duyurmaktır bu. Akıllı bir insan, doğruyu ne raslantıya bırakır, ne de onun çoğunluk kanalıyla üstün gelmesini ister. İnsan yığınlarının davranışında pek az erdem vardır. Çoğunluk, eninde sonunda, köleliğin ortadan kalkması için oy verirse, köleliğe karşı ilgisiz olduğu ya da kendi oyuyla ortadan kaldırılacak pek az kölelik kaldığı için verir. O zaman da asıl kendisi köle olur. Yalnızca kendi oyuyla özgürlüğünü kanıtlayan kişinin oyu köleliğin ortadan kalkmasını çabuklaştırabilir.

Cumhurbaşkanlığına aday seçmek için Baltimore'da ya da başka bir yerde bir toplantı yapılacağını duydum. Bu toplantıya katılanların çoğu gazete başyazarlarıyla çekirdekten yetişme politikacılarımış. Ama ben şöyle düşünüyorum: Onların vereceği kararın herhangi bağımsız, akıllı ve saygıdeğer bir adam için ne önemi var? Her şeye karşın, bu adamın aklından ve dürüstlüğünden yararlanmayacak mıyız? Birtakım bağımsız kimselerin oylarına güvenmeyecek miyiz? Ülkede toplantılara katılmayan birçok kimse yok mudur? Ama hayır. Görüyorum ki, saygıdeğer dedikleri bir insan hemen görevinden çekiliyor ve ülkesinden umudunu kesiyor. Oysa, asıl ülkenin ondan umudunu kesmesi gerekmektedir. Bu adam, adayların tek uygunu diye seçilene hemencecik benimsiyor ve böylece demagogların her türlü niyeti için biçilmiş kaftan olduğunu göstermiş oluyor. Onun verdiği oy, parayla satın alınan herhangi ahlaksız bir yabancıya ya da kiralık bir yerlinin oyundan daha değerli değildir. Ah, nerede o gerçek insan? Komşumun dediği gibi, o boyun eğmez, o beli bükülmez adam. Bizim istatistikler yanlış: Nüfusu olduğundan çok gösteriyor. Bin metre kareye kaç kişi düşüyor bu ülkede dersiniz? Ancak bir iki kişi. Amerika insanların buraya gelip yerleşmeleri için birtakım çekici önlemler almıyor mu? Amerikalı küçülüp küçülüp garip bir adam oldu; sürü olarak yaşayan, düpedüz düşünceden yoksun, kendine olan güvenini yitirmiş bir adam. Sanki sadaka evlerinin iyi durumda olup olmadığını görmek için gelmiş dünyaya. Geleceğin dulları, yetimleri adına para toplamak için törelere uygun biçimde erkek kılığına girmiş bir adam sanki! Kısaca, kendisini doğru dürüst gömmeye söz veren sigorta şirketine sırtını verip yaşamayı göze alan bir adam!

İnsanın görevi, kendisini herhangi bir haksızlığın, hatta en büyük bir haksızlığın giderilmesine adanmak değildir doğallıkla. İnsanın kendini verebileceği daha başka şeyler de olabilir pekâlâ. Ama hiç olmazsa, sorumluluk yüklenmesin; o şeyi artık hiç düşünmüyorsa, o zaman da desteklemesin onu. Ben kendimi başka işlere, başka düşüncelere adarsam, bunları gerçekleştirirken, ilk önce, bir başkasının sırtına abanmamaya dikkat etmeliyim, hiç olmazsa. onu rahat bırakmalıyım ki, o da kendi düşüncelerini gerçekleştirmeye çalışsın. Bakın, ne büyük çelişmelere düşüyorlar. Bizim kasabadan bazı kimselerin "Başkaldıran köleleri bastırma ya da Meksika üzerine yürüme buyruğu versinler hele, bak gider miyim, o zaman görürsün" dediklerini duymuşumdur. Ama bu aynı insanlar Devlet'e doğrudan doğruya bağlılıklarıyla, ya da, hiç değilse, dolaylı olarak verdikleri parayla kendi yerlerine başkalarını görevlendiriyorlar. Haksız bir savaşa katılmak istemeyen askeri kimler alkışlıyor bilir misiniz? Savaş yapan haksız bir hükümeti destekleyenler; davranışlarını da, yetkelerini de hesaba katmadığı, hiçe saydığı kimseler. Sanki Devlet hem günah işlerken kendisini cezalandıracak adamı parayla tutacak kadar pişman, hem de pişmanlığı bir an için olsun, günah işlemeyecek kadar duymuş değil. Böylece, düzen ve yönetim adı altında, eninde sonunda, kendi alçaklıklarımızı desteklemek ve yüceltmek için elimizden geleni yapmak zorunda kalıyoruz. Günah işlemenin o ilk utancından sonra kaygısızlığı gelir; önce ahlaksızlıkken sonra ahlak dışı oluverir ve kurduğumuz bu yaşam için pek de gereksiz bir şey sayılmaz olur.

En geniş ve en yaygın yanılgı, desteklenmek için en çıkarsız erdeme gereksinim duyar. Genel olarak, yurtseverlik erdemine karşı yöneltilen hafif yergi, daha çok soylu kişilere yöneltilebilir. Bir hükümetin öz yapısını ve önlemlerini beğenmedikleri halde ona bağlılık gösteren ve onu destekleyenler, hiç kuşkunuz olmasın, hükümetin en bilinçli dayanakları ve çoğu zaman da yeniliklere en çok engel olan kimselerdir. Kimileri Devlet'e başvurup Birliği (Federasyonu) dağıtmasını ve cumhurbaşkanının isteklerine kulak asmamasını istiyorlar. Peki, bu adamlar niçin Devlet'le kendi aralarındaki birliği

bozmazlar ve Devlet hazinesine kendi vergi paylarını vermekten kaçınmazlar? Devlet Birliğe karşı ne durumdaysa, kendileri de Devlet'e karşı o durumda değiller mi? Devlet'i Birliğe karşı gelmekten alıkoyan nedenlerle, onları Devlet'e karşı gelmekten alıkoyanlar aynı değil mi?

Bir insan salt düşünceyle yetinsin ve onun keyfini sürsün, olacak şey mi? Kendisi de haksızlığa uğradığına inanıyorsa, bu düşüncenin keyfini sürebilir mi? Komşunuz sizden borç adı altında bir dolar sızdırırsa, ne aldatıldığınızı bilmekle ya da "Beni dolandırdı" demekle yetinip kalırsınız, ne de size olan borcunu ödemesi için yalvarıp yakarmakla. Paranızı geri almak için hemen harekete geçer, bir daha da aldatılmamaya bakarsınız. İlkeden, hakkı kavrama ve yerine getirme ilkesinden yola çıkan davranış, durumları ve ilişkileri değiştirir. Bu davranış, özünde devrimci bir davranıştır ve bütün bütün geçmişte olana bağlı değildir, yalnızca devletlerle kiliseleri birbirinden ayırmakla kalmaz, aileleri, hatta insan tekini bile (şeytansı ve tanrısal yalanlarını birbirinden ayırarak) ikiye böler.

Haksız bir takım yasalar vardır. Onlara boyun eğmekle yetinelim mi ya da onları değiştirmeye çalışalım, değişinceye kadar da boyun eğelim mi; yoksa hiç beklemeden çığneyelim mi onları? İnsanlar, böylesi bir yönetim altında, genel olarak, şöyle düşünüyor ve şöyle diyorlar; "Çoğunluğu, yasaların değişmesi gerektiğine inandırınca kadar bekleyelim." Yasaya karşı gelirsek deva derdin kendisinden daha beter olur diye düşünüyorlar. Oysa, devanın dertten beter olmasında suç hükümetin kendisindedir. Çünkü, devayı beter yapan kendisidir. Hükümet niçin daha önceden davranıp yenilik yapmıyor? Niçin kendi akıllı azınlığını sevmiyor. Daha hiçbir yanı incinmeden niçin ağlayıp sızlanıyor ve boyuna diyor? Niçin yanlıgılarını gösterebilir diye yurttaşları tetikte durmaya ve daha iyi davranmaya zorlamıyor? Niçin hep İsa'yı çarmıha geriyor, Copernicus'u, Luther'i aforoz ediyor, Washington'la Franklin'i başkaldıran insanlar diye gösteriyor?

Anlaşılan, hükümet kendi gücünü, bile bile, düpedüz hiçe saymak gibi bir suç işlenebileceğini aklından geçirmemiştir. Geçirseydi, bu suça uygun, onunla orantılı kesin bir ceza koyardı. Malı mülkü olmayan bir insan yalnızca bir kez bile Devlet için dokuz şilin (vergi) sağlayamazsa, benim bildiğim hiçbir yasanın sınırlamadığı bir süre hapse atılır. Bu süre, onu hapse atanların keyfine kalmıştır yalnızca. Ama bu aynı adam Devlet'ten doksan kez dokuz şilin çalacak olursa, çok geçmez, özgür bırakılır.

Eğer haksızlık hükümet makinesinin zorunlu sürtünmesinden ayrılmaz bir şeyse, varsın olsun. Zamanla pürüzü mürüzü kalmaz belki; ama makine kesinlikle aşınır gider. Eğer haksızlığın, (salt kendisi için) makarası, yayı, ipi ya da vinci varsa, o zaman, devanın dertten daha beter olup olmayacağını düşünebilirsiniz belki; ama eğer bu, sizin bir başkasına yapılan haksızlığa araç olmanızı isteyecek yapıdaysa, o zaman da, yasayı çığneyin, derim size. Yaşamınız makineyi durduracak bir karşı sürtünme olsun. Benim dikkat etmem gereken şey, hiç değilse, kötülediğim bir haksızlığa araç olmamaya bakmaktır.

Kötülüğü önlemek için Devlet'in gösterdiği yolları benimsemeye gelince, bunları pek bilemiyorum. Çünkü, bunları öğrenmek için zaman ister. İnsanın ömrüyse çok kısa. Oysa yapacak başka işlerim var benim. Yalnızca iyi, içinde yaşanılır bir yer yapmak için değil, iyi kötü yaşamak için geldim bu dünyaya. Bir insan her şeyi değil, bazı şeyleri yapmak zorundadır. Her şeyi yapamayacağı için de, bazı şeyleri yanlış yapması gerekmez. Validen ya da Yasama Kurulu'ndan yana sızlanmak benim işim olmadığı gibi, benden yana sızlanmak da onların işi değildir. Benim dileklerime kulak asmayacak olurlarsa, ne yapabilirim o zaman? Bu durumda Devlet hiçbir yol göstermiyor: Asıl kötülük Anayasasından geliyor da ondan. Bu söylediklerim sert, kesin gelirse de, insan ancak layık olana karşı iyi davranır, saygı gösterir. Böylece, her türlü değişiklik iyiye yöneliktir, tıpkı insan bedenini sarsan doğum ve ölüm gibi.

Hiç duraksamadan söyleyeyim: Köleliği kaldırmak istiyoruz diye ortaya çıkanlar, ("abolitioniste"ler) bugünden tezi yok, Massachusetts hükümetini, gerek malları, gerek canlarıyla desteklemekten vazgeçsinler, hak yerini bulsun diye de bir kişilik çoğunluk elde edecek kadar beklemesinler. Tanrı

onlardan yanaysa eğer, bir başka çoğunluğu beklemezsiniz bu kadarı da yeter bence. Kaldı ki, komşusundan daha haklı olan herhangi bir kimse, bir kişilik çoğunluğa çoktan varmış demektir.

Şu Amerikan hükümetiyle ya da temsilcisi olan Devlet hükümetiyle doğrudan doğruya, yılda yalnızca bir defalık, karşılaşırım. Benim durumumdaki bir insanın onunla ister istemez, biricik karşılaşma yoludur bu. O zaman açıkça beni tanıdığını söyler. Bu raslaşmada ona karşı davranmanın en basit, en etkili ve bugünkü koşullar altında en gerekli yolu, kendisinden pek hoşnut olmadığınızı belirtmenin en güzel biçimi, yok saymaktır onu. Benim alışverişim, terbiyeli komşum vergi memuruyla, yani gerçek bir insanlardır -çünkü, ben kâğıt parçalarıyla değil, gerçek insanlarla çekişmekteyim- ve bu adam kendi isteğiyle hükümetin memuru olmuştur. Bu adam, saygı duyduğu komşusuna, yani bana bir komşu, iyi niyetli bir insan gözüyle mi bakacak, yoksa beni kafadan sakat, dirlik düzenlik düşmanı bir kimse mi sayacak; bütün bunlara karar vermez, davranışına uyan daha sert, daha kırıncı bir düşünceye, bir söze başvurmaksızın aramızdaki komşuluk engelini nasıl aşacağını kestirip atmazsa, hükümetin görevlisi ya da bir insan olarak ne durumda olduğunu, ne yaptığını bilebilir mi?

Ben şunu bilir şunu söylerim: Adlarını verebileceğim yüz kişi, on kişi, yalnızca on namuslu insan, evet, hatta bir tek NAMUSLU insan bu bizim Massachusetts Devlet'i'nde köle kullanmaktan vazgeçip bu yoldaki işbirliğinden düpedüz kaçınsa ve dolayısıyla hapse atılsaydı, Amerika'da köleliğin köküne çoktan kibrit suyu dökülmüş olurdu. Çünkü atılan ilk adım ne denli küçük olursa olsun, bir iş bir kez iyi yapıldı mı, dünya durdukça yapılmış demektir. Ama bizler bu konuda çene yarıştırmaktan hoşlanıyoruz: Bizim yapacağımız bundan öteye geçmez, diyoruz. Reform kendi hizmetinde bir sürü gazete kullanıyor da bir tek insan kullanmıyor. Günlerini Danışma Kurulu'nda insan hakları sorununun çözümüne harcayan saygıdeğer komşum Devlet temsilcisi, Carolina tutukevine atılmaktan korkacak yerde Massachusetts tutuklusu (yani kölelere karşı kötü davranmaktan başka aralarında anlaşmazlık konusu olmadığını görmesine karşın köleliğin bütün günahını kardeş Devlet'e yüklemeye çalışan bu Devlet'in mahpusu) ile bir hücrede otursaydı, o zaman, Yasama Kurulu bu sorunu bir dahaki kış ele almazlık edemezdi.

İnsanı haksız yere hapse atan bir yönetim altında dürüst bir insanın asıl yeri tutukevidir. Bugün Massachusetts'in özgür ve az yığın insanlarına sağladığı en uygun ve biricik yer tutukevidir. Böylece, Devlet bu insanları kendi içinden atmış olur ki, onlar zaten ilkeleri dolayısıyla kendilerini çoktan saf dışı etmişlerdir. Kaçak köle, kefaletle salıverilen Meksikalı tutsak ve soyuna yapılan haksızlıkları dile getirmeye gelen kızılderili, bu insanları tutukevinde bulacaktır: Bu ayrı, ama daha özgür ve daha onurlu yerde, Devlet'in kendisinden yana olmayanları, kendisine karşı olanları içeri tıktığı bir köle-Devlet'te özgür insanın onurla oturabileceği bu biricik evde bulacaktır. Burada bu insanların etkisiz kaldığını, seslerinin Devlet'i artık etkilemediğini, bu duvarlar arasında Devlet'in düşmanı olmaktan çıktıklarını sananlar, doğrunun eğriden ne denli güçlü olduğunu, haksızlığı az buçuk tatmış insanın haksızlığa karşı çok daha büyük bir güç ve etkiyle savaşılabileceğini bilmiyorlar demektir. Oyunuzu, bütün oyunuzu verin, bir kâğıt parçasını değil, etkinizi atın oy sandığına. Bir azınlık çoğunluğa uyduğu sürece güçsüzdür; azınlık bile değildir. Ama bütün ağırlığıyla directti mi, işte o zaman önüne geçilmez bir güç olur. Ya bütün dürüst insanları tutukevinde tutmak ya da savaşa ve köleliğe paydos etmek arasında bir seçme yapmak gerekirse, Devlet bunlardan hangisini seçeceği konusunda hiç duraksamaz. Bu yıl bin kişi vergi ödemezse, zorbaca ve kanlı bir davranış olmaz bu; ama öderse olur ve Devlet'in zor kullanmasına, günahsız kanı dökmesine yol açabilir. Bu, gerçekte, savaşı bir ayaklanmanın -eğer böyle bir ayaklanma olabilirse- tanımıdır. Vergi memuru ya da herhangi bir kamu görevlisi bana "Ama ben ne yapabilirim?" diye sorsa -nitekim sordu da- ona şu karşılığı veririm: "Gerçekten bir şey yapmak istiyorsanız eğer, görevinizden çekilin! Bir Devlet'in uyuğu onunla ilişkisini keser, görevlisi de işinden çekilirse, o zaman, devrim yapılmış demektir, ama isterse kan gövdeyi götürsün. İnsanın vicdanı zedelendi mi, kan gövdeyi götürmüş olmaz mı bir bakıma? Bu vicdan yarasından insanın asıl insanlığı ve ölmezliği akıp gider, sonsuz bir ölüme akar kanı. Bu kan akıyor şimdi.

Suçlunun malına mülküne Devlet el koyacağı yerde, hapse atıyor onu. Oysa bunları ikisi de aynı kapıya çıkar. Çünkü, katıksız hak peşinde koşan, dolayısıyla, çürümüş bir Devlet için en tehlikeli olan kimseler, genellikle, mal mülk yığmaya pek vakit harcamamış kimselerdir. Böylelerine Devlet'in pek hizmeti geçmez. Onun için azıcık bir vergi gözlerinde büyür, hele özel bir işte kol gücüyle yaşamlarını kazanıyorlarsa. Eğer para kullanmadan yaşayan biri olsaydı, Devlet ondan para isteyeyim mi istemeyeyim mi diye düşünürdü. Varlıklı kişiye gelince, o her zaman için, (şunu bunu incitmek istiyorum sanmayın) onu varlıklı kılan kuruma satmıştır kendini. Dobra dobra söylemek gerekirse diyebiliriz ki, para arttıkça erdem azalır. Çünkü para bir insanın kendisiyle amaçları arasına girer, ona bu amaçları sağlar. Bu amaçları elde etmek için de büyük bir erdeme gereksinim yoktur kuşkusuz. Para, zenginin karşılık vermek zorunda kalabileceği birçok soruyu yüzüstü bıraktırır, beri yandan ortaya tek bir sorun atar: Bu, güç olmasına güç, ama gereksiz bir sorundur: Nasıl harcamalı sorunu. Böylece zengin için ahlak sorunu diye bir şey kalmaz. "Araç" dedikleri şey arttıkça, yaşama olanakları azalır. Bir insanın zengin olduğu zaman kendi kültürü için yapabileceği en iyi şey, yoksulken tasarladıklarını gerçekleştirmeye çalışmasıdır. İsa Herodiyahlara içinde buldukları koşullara uygun bir karşılık verir. "Bana haraç ödediğiniz akçayı gösterin!" der. Birisi cebinden bir akça çıkarır. İsa da: "Üzerinde Sezar'ın resmi olan ve onun geçerli kıldığı akçayı kullanıyorsanız, yani Devlet'in adamıysanız, Sezar'ın sağladığı nimetlerden de yararlanıyorsanız, o zaman, Sezar isteyince kendi akçalarından birazını geriye verin ona. Sezar'ınkini Sezar'a, Tanrı'nınkini de Tanrıya verin!" deyip neyin Sezar'ın, neyin Tanrı'nın olduğunu aydınlatmadan bırakır onları. Öğrenmek istemiyorlardı çünkü.

En özgür komşularıyla konuşunca görüyorum ki, sorunun büyüklüğü ve ciddiliği üzerinde ne söylerse söylesinler ve halkın rahatına ne denli saygıları olursa olsun, işin sonu, kısaca, şuna varıyor: Bugünkü hükümetin kanadı altından çıkmayı göze alamıyorlar; ona boyun eğmemenin sonuçlarından, mallarının, ailelerinin başına geleceklerden korkuyorlar. Bana gelince, ben Devlet'in koruyuculuğuna bel bağlamayı aklımdan geçirmem. Ama bana vergi kâğıdını uzattığı zaman, gücünü yok sayarsam, çok geçmez, malımı mülkümü elimden alıp çarçur eder, böylece hem benim hem çocuklarımın rahatını kaçıır, gün yüzü göstermez bize. Buysa altından kalkılır şey değildir. Bir insanın namusuyla yaşamasını, aynı zamanda rahat etmesini olanaksızlaştırır bu. Bu yüzden, mal mülk edinmeye de pek değmez artık. Çünkü, nasıl olsa, günün birinde hepsi elinizden çıkacaktır. Onun için siz de bir yerleri kirayla tutar ya da düpedüz işgal edersiniz, az buçuk bir şey ekip biçer ve çarçabuk yersiniz. Pılınız pırtınız bohçada, her an gitmeye hazır, kendi yağınla kavrulur, yalnızca kendinize güvenir ve çok iş tutmazsınız. Bir insan, her bakımdan Türk hükümetinin iyi bir uyruğu olmak koşuluyla, Türkiye'de bile zengin olabilir. Konfüçyüs şöyle der: "Bir Devlet aklın ilkelerine göre yönetiliyorsa, düşkünlük ve yoksulluk yüz karasıdır. Bir Devlet aklın ilkeleriyle yönetilmiyorsa, o zaman da, zenginlik ve şan şeref utanç verici şeylerdir." Hayır: Massachusetts'in koruyucu elinin özgürlüğümün tehlikeye düştüğü uzak bir güney limanına kadar uzanmasına gereksinim duyuncaya ya da kendi yurdumda kimseleri rahatsız etmeden yalnızca bir mülk edinmeye kalkıncaya kadar, Massachusetts'le bağımlı koparmayı, malım mülküm üzerindeki hakkını hiçe saymayı göze alabilirim. Devlet'e boyun eğmeme yüzünden cezaya çarptılmak, ona boyun eğmekten daha az pahalıya oturur bana her bakımdan. Bu durumda daha az değerli bulurum kendimi.

Birkaç yıl oluyor, Devlet kilise adına karşıma çıktı ve dinsel konuşmalarını babamın hiç kaçırmadığı, benimse semtine bile uğramadığım bir papaza yardım olarak birkaç kuruş ödememi istedi. "Ver bakalım!" dedi. "Vermeyeceğim," dedim. Ama, ne yazık ki, bir başkasının bu parayı vereceği tuttu. Neden bir öğretmen bir papaza yardım etmek için vergilendirilir de, bir papaz bir öğretmene yardım için vergilendirilmez, anlamadım. Devlet'in resim öğretmeni değildim, bağışlarla geçiniyordum. Niçin liseler de birer vergi kâğıdı uzatmazlar ve Devlet niçin kilisenin istekleri gibi onlarınkini de desteklemez?

Bununla birlikte, ilgili memurun isteği üzerine, aşağı yukarı şunları yazıp verdim: "Ey ahali, işbu yazımdan öğrenin ki, ben yani Henry Thoreau, katılmadığım hiçbir ortaklığın, derneğin üyesi sayılmak istemiyorum." Bu yazıyı belediye yazmanına verdim. Şimdi ondadır. Kilisenin bir üyesi sayılmak istemediğimi böylece öğrenen Devlet, o gün bugün bir daha böyle bir istekte bulunmadı; ancak daha önceki düşüncelerine de bağlı kalacağını ileri sürmekten geri kalmadı. Adlarını bilmiş olsaydım, hiçbir zaman üyesi olmadığım bütün derneklerden bir bir ayrılırdım. Ama, bu derneklerin tam çizelgesini nerde bulurum bilmiyorum.

Tam altı ay baş vergisini ödemedim. Bu yüzden, bir gecelik hapse attılar beni. Tutukevinin sağlam, iki üç ayak yüksekliğindeki o taş duvarlarını, bir ayak kalınlığındaki demirli tahta kapıyı, ışığı süzen o demir parmaklıkları uzun uzun seyrederken, bana yalnızca kan et kemik yığından yapılmış bir yaratık gibi davranan bu kurumun aptallığına şaşmaktan alamadım kendimi. Sonunda, yapabileceği en iyi şeyin beni tutukevine tıkmak olduğuna aklı yatmış ve benden herhangi bir yolda yararlanamayacağına aklı kesmiş olmalı diye düşündüm kendi kendime. Anladım ki, benimle kentlilerim arasında bir taş duvar varsa da, hiçbir şeydi bu; benim gibi özgür oluncaya kadar tırmanılması ya da delip geçilmesi gereken çok daha güç bir duvar vardı asıl. Bir an olsun tutukevindeymişim gibi gelmedi bana ve duvarlar boşuna harcanmış bir sürü taş ve harç yığını gibi göründü gözüme. Bana ne türlü davranmaları gerektiğini basbayağı bilemiyorlardı. Beni yıldırma istedikleri zaman da, benimle ilgilenmeye kalktıkları zaman da yanlış yapıyorlardı. Öyle sanıyorlardı ki, benim aklım fikrim duvarların ötesinde olmaktı. Düşüncelerime kapılarını ne büyük özenle kapamaya çalıştıklarını gördükçe, gülmekten alamıyordum kendimi. Düşüncelerim hiçbir engel tanımadan duvarın ötesinde de peşlerini bırakmıyordu. Asıl tehlikeli olan şeyler de düşüncelerimdi. Bana ulaşamadıkları için bedence işkence yapmaya karar verdiler, tıpkı diş biledikleri kimseye bir şey yapamayınca öfkelerini köpeğinden alan çocuklar gibi. Sonunda anladım ki, Devlet dediğimiz budalanın biriydi, gümüş kaşıklarının çalınmasından korkan o yalnız kadın gibi korkaktı ve dostlarını düşmanlarından ayırt etmesini bilmiyordu. Ona karşı bütün saygımı yitirdim. Acıdım ona.

Tutukevinde gece benim için oldukça yeni ve ilginçti. Ben içeri girdiğimde, gömlek kolları sıvalı tutuklular kapı aralığında şakalaşıyor, akşam havası alıyorlardı. Ama gardiyan: "Hadi bakalım çocuklar, içeri, vakit geldi!" der demez dağıldılar. Boş hücrelerine giderlerken ayak sesleri kulaklarımda çınladı. Hücre arkadaşımı bana: "Yaman bir adam" diye tanıttı gardiyan. Kapı kitlenince, arkadaşım şapkamı nereye asacağını, eşyalarını nereye koyacağını gösterdi. Odalar ayda bir beyaza badanalanmış. Bizim oda, en azından odaların en beyazıydı; yapıyaldın döşeliydi; belki de kentin en temiz yeriydi. Bizim arkadaş, doğallıkla, nerden geldiğimi, ne yüzden buraya düştüğümü öğrenmek istiyordu. Olup biteni anlattıktan sonra, ben de onun buraya nasıl geldiğini sordum elbet. Çünkü namuslu bir adam olduğunu sanıyordum, dünyanın durumuna bakılırsa, kesinlikle namusluymuş da. "Şey," dedi, "bir çiftliğin samanlığını yakmakla suçluyorlar beni, ama yakmış değilim." Sezdiğim kadarıyla, içkili içkili bir samanlığa yatmaya girmiş, orada piposunu tütürmüş; samanlık da yanıp kül olmuş böylece. Onun için "akıllı bir adam", diyorlardı. Üç ay kadar önce getirilmiş buraya. Duruşmasının başlamasını bekliyormuş. Galiba bir o kadar daha bekleyecekmiş. Ama, ekmek elden su gölden yaşadığı için hayli uysallaşmış. Hoşnutmuş hem de. Kendine karşı iyi davrandıklarını da sanıyordu ayrıca.

Bir pencerede o duruyordu, birinde ben. Baktım, insan uzun boylu pencerede durdu mu, başlıca işi dışarıyı seyretmek oluyor. Orada bırakılan dinsel kitapçıkların hepsini çok geçmeden okudum. Daha önceki tutukluların duvarları neresinden delip kaçtıklarını, parmaklığın neresinden testereyle kesildiğini bir bir inceledim ve burada kalan değişik kimselerin öykülerini dinledim. Baktım, burada bile, tutukevinin duvarlarını aşmayan öyküler ve dedikodular vardı. Belki de burası koca kasabada, şiirler yazılan, sonra da sirküler halinde çoğaltılan ama, hiçbir zaman yayımlanmayan tek evdi. Bana upuzun bir şiir çizelgesi gösterdiler. Bunları kaçmaya kalkışıp yakalanan birkaç delikanlı yazmış, sonra da türkü gibi bağıra bağıra okuyup öfkelerini yatıştırmışlar.

Bir daha göremem korkusuyla, hücre arkadaşından bütün bildiklerini bir bir sorup öğrendim. Sonunda yatağı gösterdi ve lambayı söndürmeyi bana bıraktı.

Burada bir gececik yatmak bile, uzak bir ülkede, görmeyi aklımdan geçirmediğim bir ülkede dolaşmak gibi bir şeydi. Bu geceye kadar ne alan saatinin vuruşunu duymuştum sanki, ne de köyü saran gecenin seslerini. Çünkü pencerelerimiz açık yatıyorduk. Doğduğum kasabayı ortaçağların ışığı altında görüyor gibiydim sanki. Bizim Concord sanki Rhine ırmağı oluvermişti birden. Şövalyelerin, şatoların hayalleri gelip geçiyordu gibiydi gözlerimin önünden. Sokaklarda sanki kasabalıların sesleriydi duyduklarım. Bitişik meyhane mutfağında yapılanları ve konuşulanları, istemeye istemeye görüyor ve duyuyordum. Yepyeni, eşsiz bir deneydi bu benim için. Doğduğum kasabayı daha yakından görüyordum. Düpedüz girmiştim içine. Kurumlarını daha önce görmemişim hiç. Burası da il merkezi olan bu kente özgü kurumlardandı. Halkın aşağı yukarı ne iş gördüğünü anlamaya başladım.

Sabahleyin kahvaltılarımız, kapı deliğinden içeri sürüldü. Kapı deliğine uyan dörtgen teneke kaplarda kakao, kara ekmek, bir de demir kaşık vardı. Kapkacağı almaya geldikleri zaman, arta kalan ekmeğimi geri verecek kadar saflık gösterdim. Ama arkadaşım seyirtip ekmeği alıverdi ve onu öğle ya da akşam yemeğine alıkoymam gerektiğini söyledi. Biraz sonra kendisi komşu tarlaya saman toplamaya gidecekti. Oraya her gün gider, öğlenden önce de dönmezmiş. Onun için benimle esenleşti.. Beni yine göreceği kuşkuluydu çünkü.

Tutukevinden çıktığım zaman (biri araya girip vergimi ödemişti çünkü) ortalıkta büyük değişiklikler çarpmadı gözüme, hani genç yaşta tutukevine girip de sonradan, saçları ağarmış, eli ayağı tutmaz bir adam olarak çıkan kimsenin gözüne çarpacak türden değişiklikler. Ama, yine de sahnede, yani kentte Devlet'te ve ülkede bir değişiklik çarptı gözüme, tek başına zamanın yapamayacağı kadar büyük bir değişiklik. Gördüm ki, aralarında yaşadığım insanlar iyi komşu ve dost olarak pek güvenilir kimseler değillerdi. Yalnızca iyi gün dostuydular, hak makla ilişkileri yoktu, tıpkı Çinliler, Malayalılar gibi önyargıları, kör inançlarıyla benden apayrı bir soydandılar, insanlara iyilik ederken hiçbir tehlikeyi göze almıyorlardı. Şunu da anladım ki, pek o kadar soylu da değillerdi, hırsızlar onlara karşı nasıl davranıyorsa, onlar da hırsızlara karşı öyle davranıyorlardı. Bir takım dinsel törenlerle, birkaç duayla ve dümdüz ama pek de yararlı olmayan belli bir yol tutmakla ruhlarını kurtaracaklarını sanıyorlardı. Komşularım için bu yargımda biraz sert davranmış olabilirim. Çünkü, öyle sanıyorum ki, bunların çoğu kasabalarında tutukevi gibi bir kurumun bulunduğundan bile habersizdiler.

Eskiden bizim köyde şöyle bir görenek vardı: Borçlarını ödeyemediği için içeri atılan bir zavallı tutukevinden çıkınca, tanıdıkları tutukevi penceresine öykünerek parmaklarını üst üste çaprazlama koyar ve kafese benzeyen bu parmaklar arasından adama bakarak: "Merhaba!" diye selamlarlardı onu. Benim komşular böyle selamlamadılar beni, ama sanki uzun bir geziden dönüyormuşum gibi, önce bana, sonra da birbirlerine baktılar. Onarılan potinlerimi almak için ayakkabıcıya giderken yakalayıp tutukevine tıkmışlardı beni. Ertesi sabah, salıverilince, alışverişimi bıraktığım yerden sürdürdüm, onarılmış potinlerimi ayağıma geçirir geçirmez bir böğürtlen partisine katıldım: Başlarına geçeyim diye sabırsızlıkla bekliyorlardı beni. Çok geçmeden atın koşumları takıldı ve yarım saat sonra, iki mil uzakta, en yüksek tepelerden birinin üzerindeki böğürtlen tarlasının ortasında buldum kendimi. Devlet hiçbir yerden görünmez olmuştu artık.

İşte, "Tutukluluklarım"ın öyküsü bu.

Ben, hiçbir zaman yol vergisini vermezlik etmiş değilim. Ne kadar kötü bir uyruksam, o kadar iyi bir komşu olmak istemişimdir çünkü. Okullara yardım konusuna gelince, kentlilerimi eğitmekte payıma düşeni yapmaktayım. Baş vergisini ödemeyişim, bu vergiyle ilgili herhangi bir şeyden ötürü değil. Ben yalnızca Devlet'e bağlanmak istemiyorum. Niyetim, köşeciğime çekilip ondan düpedüz uzak kalmaktır. Dolarımın nerelere harcadığını araştırabilecek olsam bile, araştırmam, dert edinmem kendime bunu. Dolarımla bir adam ya da adam öldürmek için bir silah satın alırlarsa (ki bunda doların hiçbir suçu yok), o zaman iş değişir doğallıkla. Ama, Devlet'e olan bağlılığımın ne gibi sonuçlara

vardığına gelince, bakın, onu araştırmayı dert edinirim kendime. Aslında ben de, kendime özgü bir yoldan, Devlet'le birlikte savaşa giriyorum girmesine; ama, böyle durumlarda olağan olduğu üzere, elimden geldiğince Devlet'i kullanacağım ve ondan yararlanacağım.

Benden istenen vergiyi, Devlet'e olan yakınlıkları dolayısıyla ödeyenler, kendi durumlarında ne yapıyorlarsa onu yapmış, daha çok, haksızlığı Devlet'in istediğinden de geniş ölçüde desteklemiş oluyorlar. Vergilendirilen kimseye karşı yersiz bir ilgi yüzünden onu tutukevine girmekten kurtarmak için vergiyi ödüyorlarsa, kendi kişisel duygularıyla halkın yararını ne denli birbirine karıştırdıklarının farkında olmadıkları için ödüyorlardı.

Benim durumum bu işte. Ama insan bu gibi durumlarda ne denli dikkatli olsa yeridir; yoksa ya inadının kötü etkisi altında kaldığı için ya da başkalarının görüşlerine gereğinden çok önem verdiği için yansız olamaz. İnsan yalnızca kendi benliğine ve yaşadığı ana uygun davranmaya bakmalı.

Kimi zaman şöyle düşünürüm: Bu insanların niyetleri iyi ama bilgileri yok. Daha iyisinin nasıl olacağını bilseler, onu yaparlar. Öyleyse, komşularınızı kendinize karşı içlerinden gelmediği biçimde davranmaya zorlayıp niçin üzmelisiz? Ama yine düşünüyorum ki, onların yaptığını yapmaya, onları daha başka, daha büyük sıkıntılara sokmaya hakkımız yok. Kimi zaman da şöyle diyorum kendi kendime: Uyuşuk, kötü niyetten uzak, kişisel duygularına kapılmayan milyonlarca insan sizden vergi olarak yalnızca birkaç şilin istese (isteklerini değiştirmek ve geri almak ellerinde olmasa -ki yapıları böyledir), sizin de başka milyonlarca insana başvurmanız mümkün olmasa, bu ezici kaba gücün karşısına çıkıp niçin tehlikeye atacaktıydınız kendinizi? Soğuğa, açlığa, rüzgâra, dalgalara böylesine inatla karşı koymuyor, buna benzer binlerce zorunluluğa da sessiz sessiz boyun eğiyorsunuz. Başınızı ateşe sokmazsınız elbet. Ama yukarıda sözünü ettiğim gücü tam anlamıyla kaba bir güç değil, bir bakıma insan gücü saydığım ve milyonlarca insanla cansız nesnelere gibi değil yine milyonlarca insan gibi ilişki kurduğum sürece, öyle sanıyorum ki, önce bu milyonlarca insandan hemen onların yapıcısına, sonra da bu insanlardan yine insanlara başvurulabilir. Ama eğer, başımı bile bile ateşin içine sokarsam, ateşe ya da ateşi yapana başvuramam. Bu işte kınasam kınasam yalnızca kendimi kınayabilirim. İnsanları oldukları gibi kabul etmeye ve onlara bu yolda davranmaya (bir bakıma, onların da benim de olmamız gerektiği yolundaki isteklerime ve umutlarıma göre değil) hakkım olduğuna kendimi inandırabilsem, o zaman, iyi bir Müslüman ve kadercisi gibi her şeyi olduğu gibi kabul etmekle yetinir ve Tanrı böyle istiyor, demeye çalışırdım. Ayrıca, bu güce karşı koymakla kaba ve doğal bir güce karşı koymak arasında şu ayrılık var: Bu güce daha etkili biçimde karşı koyabilirim, ama Orpheus gibi, kayaların, ağaçların ve hayvanların özünü değiştirmeyi umamam.

Ben ne bir insanla kavga etmek niyetimdeyim, ne de bir ulusla. Kılı kırk yarmak, çok ince ayrımlar yapmak ya da kendimi komşularımdan üstün saymak gibi bir isteğim yok benim. Daha çok, ülkenin yasalarına uymak için adeta bir takım bahaneler bile ararım. Bu yasalara uymaya çoktan razıyım. Bu konuda kendimden kuşkulandırmakta da haklıyım aslında ve her yıl vergi memuru geldi mi, ne yapayım da herkeslere uyayım diye, merkez ve eyalet hükümetlerinin davranışlarını, durumlarını ve halkın düşüncesini gözden geçirir bulurum kendimi. Bilirim ki, Devlet, çok geçmeden, her şeyimi bu yoldan elimden alabilir, o zaman ben de kentlilerimden daha iyi bir yurttaş olamam. Daha aşağı bir açıdan bakınca, anayasa, bütün yanlışlıklarıyla birlikte çok iyidir. Yasalar ve mahkemeler saygıdeğerdir. Hatta bu Devlet ve bu Amerikan hükümeti bile, çoğu bakımlardan, birçok büyük kimsenin söylediği gibi, hayran kalınacak, eşi bulunmaz şeylerdir. Bundan dolayı minnet duymamız gerekir. Ama, azıcık daha yüksek bir açıdan bakılırsa, bu Devlet ve bu Amerikan hükümeti, tam benim anlattığım gibidirler. Daha da yüksek ve en yüksek açıdansa kim söyleyebilir onların ne olduğunu, üzerlerinde durup düşünmeye değer değmediklerini?

Bununla birlikte, hükümet beni pek ilgilendirmiyor. Üstünde, elimden geldiğince az düşünmeyeceğim. Bir yönetim altında yaşadığım anlar sayılıdır, bu dünyada bile. Bir insan gerek düşüncelerinde, gerek düş gücünde özgür olduğu, aslında yok olan şeyleri uzun zaman varmış gibi gördüğü sürece, akılsız yöneticiler ya da reformcular kesin bir engel çıkaramazlar önüne.

Biliyorum, birçok kimse benden apayrı düşünüyordur; ama, meslekleri gereği, ömürlerini bu ya da buna benzer konulara adanmış kimseler, başkalarının da hoşuna gitmezler, benim de. Devlet adamlarıyla yasacılar, kurumun tümüyle içinde olduklarından, hiçbir zaman açık seçik göremezler onu. Toplumu değiştirmekten söz ederler, ama, onun dışında rahat edecek yerleri yoktur. Oldukça görgülü, iyiyi kötünden ayırt edecek nitelikte olabilirler ve kuşkusuz ince, hatta yararlı bir takım sistemler bulmuş olabilirler; bunun için onları yürekten kutlayalım. Ama bunların zekâları ve yararlılıkları, pek de geniş olmayan birtakım sınırların ötesine geçmez. Dünyanın politika ve geçiştiricilikle yöneltmediğini unutmak eğilimindedirler. Webster hiçbir zaman yönetimin özüne eremiyor, onun içinde yetkiyle söz edemiyor ondan. Söylediği şeyler, bugünkü hükümette kökten hiçbir yenilik düşünmeyen yasacılar için birer bilgeliktir; ama düşünürler ve uzun ömürlü yasalar koyan kimseler için, bir defacık olsun, konuya göz atmış sayılmaz. Bu konu üzerine kurduğu temiz ve akıllıca düşünceler, çok geçmeden, aklının çapını ve kavrayışının sınırını artaya çıkaracaktır. Bununla birlikte, çoğu yenilikçilerin sudan savlarına, genel olarak da, politikacıların daha da sudan bilgeliklerine ve parlak sözlerine kıyasla, onunkiler, hemen hemen tek anlaşılır ve mantıklı sözlerdir, ondan yana Tanrı'ya şükürler ederiz. Onlara kıyasla Webster her zaman güçlü, kendine özgü ve her şeyden önce de pratiktir; ama niteliği, yine de, bilgelik değil, önlemliliktir. Hukukçunun doğrusu doğru değil, tutarlı ya da kararlı bir geçiştiriciliktir. Doğru, her zaman, kendi kendisiyle uyumludur ve haksızlıktan başka bir şey olamayan adaleti ortaya çıkarmakla ilgili değildir başlıca. Webster'e anayasanın koruyucusu dense yeridir, nitekim öyle de denmiştir. O, ne vurur, ne saldırır. Savunma durumundadır hep. Bir önder değildir o, insanları arkasından sürüklemeyen, birilerinin arkasından gider. Onun önderleri "87"nin insanlarıdır (6). "Başlangıçta kurulan düzeni, değişik Devletlerin Birliğe katılmalarına yol açan düzeni bozmak için hiçbir çaba göstermedim ve hiçbir zaman göstermek niyetinde de değilim, hatta bu yoldaki hiçbir çabayı desteklemedim, desteklemeyi de hiçbir zaman düşünmüyorum" diyor. Yine anayasanın kölelik için tanıdığı hak üzerinde düşünüyor ve "İlk anlaşmada yer aldığı için bırakalım kalsın" diyor. Kendine özgü ve keskin zekâya ve yetiye karşın herhangi bir olayı politik ilişkilerinden ayırıp, olduğu gibi, aklıyla inceleyemiyor. Örneğin, ona: "Bugün Amerika'da kölelik sorununda insanın ne gibi bir tutumu olmalı?" diye sordunuz diyelim. O, yalnızca kendi adına konuştuğunu ileri sürecek ve: "Köleliğin yer aldığı devletler bu sorunu kendi görüşlerine göre, seçmenlere karşı sorumluluklarını düşünüp mal mülkün, insanlığın, adaletin ve Tanrı'nın genel kurallarına bağlı kalarak çözümleneceklerdir" demek zorunda kalacaktır. Böylesine bir karşılıktan, toplumsal ödevlerimiz konusunda ne duyulmamış, ne tuhaf görüşler çıkabilir. "İnsanlık duygusuna ya da bir başka nedene dayanarak kurulan öbür dernekleri ne ben desteklemişimdir, ne de onlar benden böyle bir şey istemişlerdir."

Kutsal kitaptan ve anayasadan daha temiz gerçek kaynakları bilmeyenler, bunlardan daha ötelere çıkamayanlar, çok haklı olarak kutsal kitaba ve anayasaya bağlı kalıp bu kaynakların sularını saygı ve alçakgönülle içiyorlar. Ama bu suların hangi göle ya da havuza nereden aktığını görebilenler, kaynağın topraktan ilk fışkırdığı yere doğru bütün güçleriyle yolculuklarını sürdürüyorlardı.

Yaşama alanında üstün zekâlı bir kimse çıkmadı henüz Amerika'da. Dünya tarihinde binde bir çıkar böyleleri zaten. Söz ustaları, politikacılara gelince, binlercesi var. Ama günün bunca belalı sorununu çözümlenebilecek olan kimse ağzını açıp konuşmuş değil henüz. Bizler söz ustalığını kendisi için seviyoruz, yoksa dile getireceği herhangi bir doğru için değil. Bizim yasacılarımız, serbest ticaretin, özgürlüğün, birliğin ve doğruluğun bir ulus için ne değer taşıdığını öğrenmiş değiller henüz; vergi, para işleri, ticaret, endüstri ve tarımla ilgili oldukça basit sorunları kavrayacak zekâ ve yetiden yoksunlar. Eğer zamana uygun görgü ve halkın gerçek yakınmalarıyla düzelmeyen yönetimimiz için Kongre'de yalnızca yasacılarımızın laftan öteye geçmeyen bilgilerine kalmış olsaydık, Amerika daha uzun süre uluslararasıdaki yerini tutamazdı. Her ne kadar söylemeye hakkım yoksa da kutsal kitap yazılalı tam 1800 yıl oluyor, ama yasama bilimi üzerine onun saçtığı ışıktan yeterince yararlanabilecek bilgeliği ve uygulamacılık yetisi olan bir yasacıyı zor bulursunuz.

Hükümet gücü, benim bile boyun eğmeye hazır olduğum (çünkü, benden daha iyi bilen ve yapabilenlere, hatta, bir çok şeyi benden daha iyi bilmeyen ve yapamayanlara da seve seve uymak isterim) bir hükümet gücü, yine de temiz olmayan bir güçtür, tam anlamıyla haklı olabilmesi için, yönetilenlerin onayını ve oyunu alması gerekir. Aslında, kendim ve malım üstüne ona tanıdığım dışında, hiçbir hakkı olamaz. Mutlak bir krallıktan sınırlı bir krallığa doğru gelişme, sınırlı bir krallıktan demokrasiye geçme, insan tekine karşı gerçek bir saygıya doğru ilerlemektir. Çin filozofu bile, insan tekini imparatorluğun temeli sayacak kadar bilgeydi. Demokrasi, bildiğimiz durumuyla, yönetim işlerinde mümkün olabilen en son gelişme midir acaba? İnsanın haklarını tanımaya ve düzenlemeye doğru daha başka ileri adımlar atılamaz mı? Devlet, bütün gücünün ve yetkesinin kaynağı olan insan tekini daha yüce ve daha bağımsız bir güç olarak kabul etmedikçe ve ona bu yolda davranmadıkça, gerçekten özgür ve aydın bir devlet hiçbir zaman olmayacaktır. Kendi kendime şöyle bir devlet düşünürüm: Öyle bir devlet ki, bütün insanlara karşı doğru olmayı göze alabilsin; her insana bir komşu gibi saygı gösterebilir; hatta, uzağında yaşayan, kendisiyle kaynaşmayan, kendisinin de benimsemediği bir avuç insanın varlığını, kendi rahatıyla bağdaşmaz saymasın; öyle bir devlet ki, bu tür meyveler yetiştiren ve olgunlaşır olgunlaşmaz düşmelerine göz yuman, daha olgun ve daha şanlı bir devlete yol açsın. Benim de düşündüğüm, ama hiçbir yerlerde raslamadığım bir devlettir bu.

SEÇME PARÇALAR

Bir insanı, haksızlık yaptığına inandırmak istiyorsan, sen kendin haklı davran. Ama onu inandırmaya çalışma. İnsanlar gördüklerine inanırlar. Bırak görsünler.

*

Gereğinden çok ahlaklı olma. Yaşamda pek çok şeyden yoksun bırakırsın kendini. Ahlakın da üstünde olsun gözün. Yalnızca iyi olmaya değil, bir işe yaramaya bak.

*

Çalışkan olmak elvermez - karıncalar da çalışkandır. Ne için çalışıyorsun, amacın ne, onu söyle!

*

Herkes için yalnızca bir tür besinlik yoktur. İşlettiğiniz yetilerinizi beslemelisiniz ve besleyeceksiniz. Bedence yorulan işçi, kafaca yorulan bilginin istediği yiyeceği istemez. İnsanlar, hayvanlar gibi, çalgıncasına çalışmamalıdır. Ama, insanın hem bedeni hem kafası işlemeli, elinden geldiği ya da olabildiği kadar hem çalışmalı hem dinlenmeli; o zaman, çalışma öyle bir duruma gelir ki, beden acıkınca kafa da acıkır ve aynı besin ikisine de yeter. Yoksa, fazla çalışan bedenin yitirdiği enerjiyi yerine koyan besin, çalışmayan kafayı baskısı altına alır, yozlaşan bilgin de bütün besinleri bayağı, köle gibi çalışanların yaşamını normal görmeye başlar.

*

İnsan ekmeğini alınının teriyle kazanır, burası doğru; ama alınının ardındaki kafasının teriyle de kazanmalı ekmeğini. Bedeni ancak beden besleyebilir. Ben yaşamımda pek az ekmeğe tattım. Tattıklarım da çoğu zaman hayvan yemi, posa gibi şeylerdi. Kafayla yüreği besleyen ekmeğe gelince, hemen hiç tatmadım. Zenginlerin sofralarında bile bir tanecik olsun bulamazsınız ondan.

*

Ekmeğimizin ekşimiş, sindirilmesi güç olması gerekmez. Doğa akıl için neyse, beden için de o. Düşlem gücümüzü beslediği gibi bedenimizi de besler. Çünkü, ne dediğini bilir ve dediğini yapmaya hazırdır. Doğa, yalnızca ozanın gözünde güzel değildir. Yalnızca gökkuşağı, güneşin batışı güzel değil, insanın karnını doyurması, sırtına bir şey giymesi, bir dam altında oturması, doğru dürüst ısınması da

güzelidir. Bunlar da insanı esinleyebilir. İnsanın yaşamından atlamayacak hiçbir kaba ve iğrenç şey yoktur. Ömrümüz boyunca, düşlem gücümüzün bulup çıkardığı bütün kusurları da düzeltmeye çalışmalıyız. Gökler ne kadar derinse, bizim özelemlerimiz de o kadar yüksektir. Bir ağaç ne kadar boy atmayı özlerse, kendine o kadar yüksek bir atmosfer bulur. Her insan, hemen hemen karşı konmaz bir güce kafa tutmalıdır.

*

İnsan olmayı göze alabilen bir adam nasıl güçsüz olur? En körpe bitki bile en sert toprağı ve kaya çatlaklarını zorlayıp boy atar. Ama bir insana gelince, hiçbir maddesel güç duramaz karşısında onun. Ciddi bir insan, ne büyük bir kama, ne korkunç bir tokmak, ne yaman bir güledir! Karşısında durabilene aşk olsun!

*

Bir insanın iyi ya da kötü olması önemlidir. Yaşamı, doğru ya da eğri olabildiği gibi, bir yüzkarası ya da bir onur olabilir onun için. İyi insan kendini kurar, kötü insansa yıkar.

*

Her ne yaparsak yapalım, inançla yapalım (eğer çekingensek, o zaman da, çekingen davranalım), daha fazla ışık beklemeksizin, gerektiği kadarıyla yetinelim.

*

Eğer bir insan tutacağı yol konusunda duraksamalar içindeyse, olduğu yerde kalsın, kıyılamasın. Bırakın, kuşklarına saygı göstereyin. Çünkü, kuşklarda da tanrısal yanlar olabilir. İnançımızın az olması hayıflanılacak bir şey değildir, ama asıl hayıflanılacak yanımız, hiçbir şeye bağlı olmamamızdır. İnanç bir şeye bağlılıkla kazanılır.

*

Çoğu insan, bir bakıma özgür olan bu ülkede bile, salt bilgisizlik ve yanılgılar yüzünden, bir takım ıvır zıvır, bayağı günlük işlerle boşuna uğraşıp duruyor, yaşamın en güzel meyvelerini toplayamaz duruma geliyor. Parmakları, çalış çalış bu meyveleri koparamayacak kadar beceriksizleşiyor. Bugünün çalışan insanı, günlük yaşayışında gerçek bütünlüğünü kazanıp elde tutmaya vakit bulamıyor; insanlarla insanca bağlar kurup sürdürmeyi göze alamıyor, onun için de, emeği piyasada değerini yitiriyor. Hiçbir şeye verecek vakti yok. Çünkü, bütün vaktini makine gibi çalışıp makineleşmek yolunda harcayabiliyor ancak. Dağarcığındaki az buçuk bilgisini kullanmak zorunda olduğuna göre, gelişmesi için giderilmesi gereken şeyi, yani bilgisizliğini nasıl anımsasın? Üstüne bir takım yargılar yürütmeden önce, boş zamanlar sağlayalım ona, bedavadan giydirip kuşatalım ve yürekten ağırlayalım onu. Yapımızın en güzel yanlarını özenle ele alarak uzun ömürlü kılabiliriz, tıpkı meyveye duran çiçekler gibi. Ama, biz ne kendimize, ne de başkasına karşı böylesine bir sevgiyle davranmıyoruz.

*

Gerçek bir yaşam sürmeye kalkmak, tıpkı uzak bir yolculuğa çıkmak, dört bir yanımızı, git gide yeni sahneler, yeni insanlarla çevrili görmektir. Eski günlerimden kopamadığım sürece, gerçek anlamda yeni ve daha iyi bir yaşam sürmediğimi bilirim. Dış görünüş, iç yaşamımızın dışıdır yalnızca. Giysiler insanların içini gizlemez, dışa vurur. İnsanlar kendilerinin gerçek giysileridir.

*

Her türlü değişme, üzerinde düşünülmesi gereken, her an olagelen bir mucizedir. Konfüçyüs şöyle der: "Bildiğimizi bildiğimizin, bilmediğimizi de bilmediğimizin ayırımında olmak, gerçek bilginin ta kendisidir." Bir insan düşlemindeki aklına uygulayabildi mi, o zaman, herkes yaşamını bu temel üzerine kurabilir ergeç.

*

Geçen gün bir gemiyle birlikte suya gömülenlerin birkaçı paranın ağır bir nesne olduğunu anlayıvermişler birden. Paranın ağırlığıyla övünen insanı düşünün. Sanki insanı pek çok zenginleştirmiş böylesine para! Okyanusun ortasında, sırtında bir çuval altın, çırpınıp duran bir insan

son soluğunda: "Ben yüz bin dolarlık adamım" diye bağırabilirmiş sanki! Ben insanların karada da boşu boşuna, hem de daha da umutsuzcasına çırpındıklarını görüyorum. Birinci durumda insanlar boğulmaktansa çuvalı suya bırakıyorlar; ikincide ise bırakmıyor, tutuyorlar onu, sonra da batıyorlar onunla birlikte, hem de şaşmamacasına.

*

Hintliler dünyanın bir fil, filin bir kaplumbağa, kaplumbağanın da bir yılan sırtında durduğunu sanırlarmış. Her ne kadar önemli bir raslantı değilse de, şunu söylemek yerinde olacak. Son zamanlarda Asya'da bir kaplumbağa fosili bulmuşlar, mübarek sırtında bir fil taşıyacak kadar büyükmüş. Doğrusunu isterseniz, zaman ve gelişme düzenini aşan bu korkunç düşler hoşuma gitmiyor da değil. Bunlar aklın en yüce oyalanmalarıdır. Keklik nohuttan hoşlanır ama, kendisiyle birlikte tencereye atılan nohutlardan değil.

*

Törellerimiz ermişlerle sıkı ilişkiler yüzünden bozulmuşlardır. Peygamberler insanın umutlarını güçlendirecek yerde, korkularını yatıştırmışlardır daha çok. Başlı başına bir nimet olan yaşamın yalın ve içten bir övgüyle karşılandığına pek raslayamazsınız. Başkalarının sağlığı ve başarısı, benden uzak olsalar da, ferahlık verir içime. Hastalık ve başarısızlık, ne denli olağan gelse, yine de üzer beni. Onun için, insanlığı ilkel bir takım yollardan diriltmek istersek, önce doğa kadar yalın ve iyi olalım, alnımızın üstündeki bulutları dağıtalım ve iliklerimize kadar yaşam sokalım...